

KÍSÉRŐFÜZET

**A Magyarország
a felszabadulástól
napjainkig**

DIAKÉPSOROZATHOZ

Reflektor

KÍSÉRŐFÜZET

**A Magyarország
a felszabadulástól
napjainkig**

DIAKÉPSOROZATHOZ

Reflektor Kiadó/1985

A kiadásért felel a Reflektor Kiadó igazgatója

A diasorozatot összeállította és a kísérőszöveget írta:

Patainé Tamás Mária

Szerkesztette:

Popovics Gizella

Tervezte:

Hodosi Mária

Képszerkesztő:

Szilágyi Eta

Műszaki vezető:

Sebestyén Gyula

A „Magyarország a felszabadulástól napjainkig” című diasorozat két részre bonthatóan mutatja be Magyarország felszabadulás utáni történelmét.

Az első rész 1944 szeptemberében kezdődik, s az 1960-as évek elejéig tart. E fejezetben belül önállóan kezelhető részként kerültek feldolgozásra a felszabadító harcok; a fegyveres belső ellenállási mozgalom; a népi demokratikus rendszer kialakulása és fejlődése; a szocializmus építésének kibontakozása, a hároméves és az első ötéves terv; az ellenforradalom és előzményei, a politikai-gazdasági konszolidáció, a mezőgazdaság szocialista átszervezése, a szocializmus alapjainak lerakása.

A második rész — „A szocialista társadalom építésének eredményei” — azt mutatja be, hogy ezeken az alapokon milyen eredményeket ért el hazánk a szocializmus építésében.

1. Magyarország a felszabadulástól a szocializmus alapjainak lerakásáig (1944–1962)

2. A Tiszántúl felszabadítása

1944 nyarán új szakasz kezdődött a második világháború történetében: a hitleri Németország és szövetségesei csapatainak teljes széttűzése, a fasiszták által megszállt országok felszabadítása. A szovjet hadsereg 1944 szeptemberében érte el hazánk délkeleti határait. A 2. Ukrán Front csapatai a Viharsarok irányából megkezdték Magyarország felszabadítását. Elsőként Battonyánál lépték át a határt szeptember 22-ről 23-ra virradóra. Október 9-én a szovjet csapatok egyik szárnya már Debrecennél járt, ugyanakkor délen is nagy harcok folytak: október 11-én felszabadították Szegedet és átkeltek a Tiszán. Debrecent nagyarányú páncéloscsatában október 19-én tudták elfoglalni. Ezzel egyidejűleg északról is lejutottak a Tiszáig, délen pedig elérték a Dunát, s előőrseik október végén már Kecskeméten állomásoztak.

3. Budapest felszabadítása

Az R. J. Malinovszkij marsall vezette 2. Ukrán Front csapatai északról és délről indították a főváros bekerítésére irányuló hadmozdulataikat. A balszárny a Duna bal partját tisztította meg Bajától egészen Pestig, a jobbszárny pedig a Bükk és a Mátra vidékét. November végén az F. I. Tolbuhin marsall vezette 3. Ukrán Front alakulatai is támadásba lendültek, csapatai átkeltek a Dunán és a Dráván, felszabadították Mohácsot, Baját, valamint Pécset, és elfoglaltak mintegy 300 kisebb helységet, s egészen a Balaton vonaláig nyomultak, majd a Duna jobb partján Budapest irányába törtek előre. A főváros körüli gyűrű 1944. december 26-ra a 2. és 3. Ukrán Front csapatainak egyesülésével bezárult. December 29-én a szovjet főparancsnokság ultimátumban szólította fel a bekerített német és magyar alakulatokat a megadásra, hogy a fővárost és lakosságát megkímélik a súlyos áldozatoktól. A válasz a fegyverletétel elutasítása és a parlamenterek – Steinmetz Miklós és J.A. Osztapenko kapitányok – legyilkolása volt. Február 13-án, több mint hathetes házról-házra folyó csata után Budapest felszabadult.

4. A Dunántúl felszabadító harcai

A főváros felszabadításával megnyílt az út a Dunántúl, valamint Ausztria és Csehszlovákia felszabadítására. A német vezérkar ekkor újabb áttöréssel kísérletezett, friss erőket vezényelt a térségbe, s 1945. március 6-án 30 hadosztállal megindította a második világháború utolsó német offenzíváját. Március 9-re némi területnyereségre tettek szert, március 15-én elfoglalták a Velencei-tó keleti partjait. A szovjet csapatok keményen védekeztek, s közben megérkeztek erősítései a tervezett nagy offenzívához, melynek célja Magyarország teljes felszabadítása és Bécs elfoglalása volt. Nagy csatákban az egész német frontot visszanyomták, s védelmi vonalukat teljesen felszámolták. Az addig elsősorban a Balaton és a Duna közötti támadásokat március 28-án a Balatontól északra és délre is kiterjesztették. Sorra szabadultak fel a dunántúli városok, március 31-én felszabadították Sopront, s elérték az országhatárt. Ezzel az északnyugati területek felszabadítása befejeződött. A déli fronton április 2-án kiverték a németeket Nagykanizsáról, felszabadították a zalai olajmezőket, s április 4-én az utolsó magyar helység, Nemesmedves is felszabadult.

„...1945. április 4-én új lap nyílt a magyar nép történelmében; népünk visszanyerte nemzeti függetlenségét és megnyílt előtte a fejlődés, a társadalmi felszabadulás lehetősége. A felszabadulás népünk számára felér egy új, második honfoglalással, s április 4. méltán lett népünk legnagyobb nemzeti ünnepe.” (Kádár János)

5. Nemzeti ellenállás

Az 1944 márciusi megszállás után széles körű ellenállási mozgalom bontakozott ki az egész országban. Az illegális Kommunista Párt nagy erőfeszítéseket tett a fegyveres harc megindítására; a párt Katonai Bizottsága Pálffy György vezetésével 1944 őszétől folyamatosan szervezte és vezette harcba a partizán-csoportokat. Az ifjúkommunisták különböző akciókkal, röpcédulák és propagandaanyagok terjesztésével segítették a pártot.

Kommunista és szociáldemokrata fiatalokból és értelmiségiekből alakult a Vörös Brigád nevű partizán-csoport; főként értelmiségiekből jött létre a Klotild utcai partizánegység, amelynek egyik vezetője Stollár Béla volt. A kommunisták által szervezett egységek mellett nem kommunista szervezésű csoportok is harcoltak; Bajcsy-Zsilinszky Endre köre, valamint a Szent-Györgyi Albert köré tömörülő polgári ellenállók is vállalták a fegyveres harcot.

Vidéken is alakultak fegyveres ellenállási csoportok. A különböző egységek Zgyerka János, Bandur Gyula, Adler János, Nógrádi Sándor, Uszta Gyula vezetésével harcoltak. Közel 3000 ember harcolt a hazai partizáncsoportokban — a Németországgal szembefordult katonákon, valamint a szovjet hadsereg oldalára átállt magyar antifasisztákon kívül — ugyanakkor több ezer magyar vett részt más országok antifasiszta harcaiban is.

6. A második világháború áldozatai

Magyarország felszabadításáért a magyar, bolgár és román antifasiszták tízezein kívül több mint 140 000 szovjet katona áldozta életét. A háborús események, hadicselekmények, továbbá az ártatlan emberek tömegeinek haláltáborokba való hurcolása révén több mint félmillió emberrel csökkent Magyarország lakossága.

7. Háborús károk

Az országot hatalmas anyagi veszteségek is érték. Az ország romhalmazzá változott. Szinte teljesen megbénult a közlekedés. A Duna és a Tisza hídjait a visszavonuló fasiszták felrobbantották, erre a sorsra jutottak közúti hídjaink is. A vasúti vágányok 40%-át szintén szétrombolták. A vasút kb. 70 000 járművéből 48 800-at nyugatra hurcoltak, az itt maradtakat pedig több mint 50%-os károsodás érte. A gyárak és üzemek 90%-át érte kár, az épületek és berendezések 50%-át, a hajtógépek 33%-át, a munkagépek 75%-át pusztították el, illetve hurcolták ki az országból. A posta, a távíró, a telefon nem működött.

1944 őszén a mezőgazdasági munkák nagyrészt elmaradtak, az állatállomány egy részét nyugatra hajtották, az itt hagyott állatállomány és a felszerelések rendkívül súlyosan károsodtak.

A második világháború a szenvedéseken, a pótolhatatlan emberi életeken túl csaknem 22 milliárd pengőt vitt el, az 1938. évi nemzeti jövedelem 4–5-szörösét, az egész 1944-es nemzeti vagyont 40%-a elpusztult.

8. A Magyar Kommunista Párt programja

„Lesz magyar újjászületés!” — hívott fel minden nemzeti haladó erőt a Kommunista Párt mind a felszabadult, mind a még német-nyilas uralom alatt levő területeken. 1944 november 30-án nagyszabású programot hirdetett, amelyben kijelölte az ország népe előtt álló legfontosabb tennivalókat.

(Lényegében ez a program került később elfogadásra az Ideiglenes Nemzeti Kormány programjaként.) Nemzeti feladatként jelölte meg a fasiszta Németországgal való szembefordulást és a Vörös Hadsereg támogatását; a fasiszta szervezetek feloszlátását, a közélet megtisztítását a népellenes elemektől. Fő követelése volt a földreform, a nagybankok állami ellenőrzése és a nagytőke korlátozása. Állást foglalt a demokratikus szabadságjogok és a vallás-szabadság biztosítása mellett. Külpolitikai célként a jószomszédi viszonyt és együttműködést jelölte meg a környező országokkal, valamint a szoros barátságot a Szovjetunióval. Végül sürgette a magyar államiságbt újjáteremtő Ideiglenes Nemzetgyűlés mielőbbi összehívását, s az Ideiglenes Nemzeti Kormány megalakítását.

9. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés és az Ideiglenes Nemzeti Kormány

Antifasiszta, antifeudális, antiimperialista és demokratikus célok jegyében 1944. december 2-án Szegeden megalakult a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front (MNFF) [a Magyar Kommunista Párt (MKP), a Szociáldemokrata Párt (SZDP), a Nemzeti Parasztpárt (NPP), a Független Kisgazdapárt (FKGP), a Polgári Demokrata Párt (PDP), valamint a szakszervezetek részvételével]. 1944. december 14–20. között a felszabadult országrészekén nemzetgyűlési választásokat tartottak, majd december 21-én Debrecenben összeült az Ideiglenes Nemzetgyűlés, és 22-én megalakult az Ideiglenes Nemzeti Kormány. A kormány 1944. december 28-án hadat üzent Németországnak, 1945. január 20-án fegyverszünetet kötött a Szovjetunióval és a szövetséges hatalmakkal. Megkezdte az új, demokratikus hadsereg és rendőrség szervezését. Nemzeti bizottságokat hozott létre a közigazgatási feladatok ellátására, népbíróságokat állított fel. Meghirdette a földreformot és az államosítások programját.

10. A földreform

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. március 18-án adta ki „A nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhöz juttatásáról” szóló 600/1945. sz. rendeletet. Az antifasiszta egységfront fenntartását szolgálta az az előírás, hogy a kisajátításra kerülő földbirtokok tulajdonosainak kártalanítás jár. A földreform során 5,6 millió kat. hold földet osztottak szét: 28%-a került állami kezelésbe, 14%-a kommunális kezelésbe (közlegelő, házhely) és egyéni juttatottak kapták a terület 58%-át; ez a terület csaknem egészében az agrárszegénység kezébe került. A földreform megváltoztatta az ország gazda-

sági és osztály-erőviszonyait: szétzúzta a nagybirtokrendszert, teljesen megsemmisítette a nagybirtokos osztály gazdasági hatalmát. A földosztás során kisajátították a bankok és a tőkés vállalatok földbirtokait is, ez egyúttal csapást jelentett a nagytőkére is.

A nagybirtokrendszer felszámolása erősítette a népi demokratikus rendszert, valamint a munkás-paraszt szövetséget.

11. Nemzetgyűlési választások

(1945. november 4.)

A politikai porondon felsorakoztak a magyar társadalom valamennyi osztályát és rétegét képviselő pártok. A Magyar Kommunista Párt rendelkezett a leghatározottabb választási programmal. Az ország újjáépítését tekintette központi feladatnak, ezt a célt szolgálta a hároméves újjáépítési terv meghirdetése is. Az érvényes szavazatok pártonkénti megoszlása a következőképpen alakult: Nemzeti Parasztpárt 6,87%, Magyar Radikális Párt 0,12%, Polgári Demokrata Párt 1,62%, Magyar Kommunista Párt 16,95%, Független Kisgazdapárt 57,03%, Szociáldemokrata Párt 17,41%. A Kisgazdapárt szerezte meg tehát a szavazatok abszolút többségét. A három baloldali párt — a kommunista, a szociáldemokrata és a parasztpárt — a szavazatok 42%-át kapta. Az új kormányban, amelyet 1945. november 15-én Tildy Zoltán alakított meg, a 14 miniszteri tárca fele a kisgazdapártnak, másik fele a három baloldali pártnak jutott.

12. A köztársaság kikiáltása

A Baloldali Blokk megalakulása

1946. február 1-én kikiáltották a köztársaságot. A Magyar Köztársaság elnökévé Tildy Zoltánt választották. 1946 március 5-én, a kommunisták kezdeményezésére, a három párt — az MKP, az SZDP és az NPP —, valamint a Szakszervezeti Tanács részvételével megalakult a Baloldali Blokk. Másnap nyilatkozatban ismertették követeléseiket. Kijelentették, hogy a baloldal együttes erővel veszi fel a harcot a reakcióval szemben; hogy készek megvédeni a földreformot. Követelték a közigazgatás megtisztítását a reakciós elemektől, valamint az MNFF államosítási programjának végrehajtását, a legfontosabb nehézipari üzemek állami kezelésbe vételét, valamint a bankok egész ügyvitelének állami ellenőrzését. Követeléseik alátámasztására 1946. március 7-re tömegtüntetésre szólították fel a főváros lakosságát. Több mint 300 000 dolgozó tett hitet a nyilatkozatban foglaltak mellett. A Kisgazdapártban megbúvó reakció meghátrálásra kényszerült.

13. A párizsi békekonferencia

A második világháború győztes államainak békekonferenciája 1946. július 29-én nyílt meg. A párizsi konferenciára várt az a történelmi jelentőségű feladat, hogy a békeszerződések megalkotásával véglegesen lezárja a háborút; megakadályozza a faszizmus bármiféle újjáéledését, s hogy megteremtse a különböző államok jövőbeni együttműködésének feltételeit. Azonban sem a békekonferencia plénuma, sem az általa létrehozott bizottságok nem kívánták a békeszerződés-tervezetet az érintett államok képviselőivel érdemben megtárgyalni: a legyőzött államok javaslatainak figyelembevételére csak akkor volt lehetőség, ha azokat valamelyik győztes állam magáévá tette. 1947. február 10-én Gyöngyösi János külügyminiszter írta alá a békeszerződést.

14. Pénzügyi stabilizáció, új forint

1945 nyarán az állam bevételei a kiadások 8%-ának fedezésére voltak elegendők. Az újjáépítés kiadásainak finanszírozására egyetlen lehetőség nyílt: papírpénz kibocsátása. A pénzügyi stabilizáció előkészítésére 1946 tavaszán került sor. Nagy erőfeszítéseket tettek a fogyasztás igényeit biztosító állami árukészletek felhalmozására; a közszükségleti cikkeket gyártó vállalatokat természetbeni adózásra kötelezték, átfogó és szigorú adóreform segítségével biztosították az állami bevételek emelését, ugyanakkor csökkentették az újjáépítési kiadásokat is. Háromhónapos előkészítő munka után 1946. augusztus 1-én bocsátották ki az új, értékálló pénzt, a forintot. Ez az esemény lezárta a felszabadulás utáni gazdaság igen nehéz korszakát, s lehetőséget teremtett a termelés gyors fellendítésére.

15. A hároméves terv

A Kommunista Párt 1946. szeptemberében megtartott III. kongresszusa kezdeményezte a tervgazdaság megszervezését. A létrehozott tervelőkészítő bizottság néhány hónap alatt kidolgozott egy három évre szóló újjáépítési tervet. Az 1947. augusztus 1-én megindított hároméves népgazdasági terv szerint a tervidőszak végére a nemzeti jövedelemnek 17%-kal kell meghaladnia a háború előtti mértéket. A tervezés csak a gazdaság központi területeire terjedt ki, s azt a célt szolgálta, hogy a beruházások ne aprózódjanak szét, hogy célszerű, központosított fejlesztéssel a lehető leggyorsabban segítse elő a háború okozta károk helyreállítását. A népgazdaság fejlődése lehetővé

tette a néptömegek életszínvonalának emelését: a munkások reálbére 1949 végén 10–20%-kal haladta meg az 1938. évi szintet.

A terv utolsó évére befejeződött a háborús károk helyreállítása, s a termelés elérte az utolsó békeév, majd a háborús csúcshint eredményeit.

16. Országgyűlési választások

(1947. augusztus 31.)

A koalíciós pártok felújították 1945. évi választási szövetségüket, hogy erejüket az ellenzékre koncentrálhassák. A választási szövetség négy pártja – a demokratizált Kisgazdapárt, az MKP, az SZDP és az NPP – a szavazatok több mint 60%-át kapta. A szövetségen belül lényegesen megváltoztak az erőviszonyok: a FKGP az 1945-ös eredményhez képest 2 millió szavazatot veszített, s ezzel második helyre szorult a koalíciós pártok rangsorában. Az MKP viszont 300 000-rel növelte szavazatainak számát, és 22%-os részesedésével az ország legnagyobb pártja lett. A választások azt is megmutatták, hogy a polgári jobboldal még mindig jelentős befolyással rendelkezik.

Az új kormány 1947. szeptember 23-án alakult meg, miniszterelnöke Dinnyés Lajos lett. A kormányprogram feletti vita is tükrözte, hogy a Dinnyés-kormány a népi demokratikus átalakítás meggyorsításának néprfront jellegű koalíciója, amely egyre teljesebben betölti néphatalmi funkcióját.

17. Az államosítások

Az 1944. decemberi kormányprogramban előirányzott államosítások fokozatosan, több ütemben valósultak meg.

- 1946. december 1. – a nehézipari üzemek; gyárak, bányák 60%-a került állami tulajdonba,
- 1947. november 29. – a bankok és a velük érdekeltégi viszonyban levő ipari és kereskedelmi vállalatok,
- 1948. március 25. – a 100 főnél több munkást foglalkoztató ipari üzemek,
- 1948. június 16. – az iskolák államosítása,
- 1949. szeptember 1. – a 10 munkásnál többet foglalkoztató üzemek államosítása.

18. A két munkáspárt egyesülése

1948. június 12-én az MKP IV. és az SZDP XXXVII. kongresszusa határozatot hozott a két munkáspárt egyesüléséről, s még ezen a napon megkezdte munkáját az egyesült párt, a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) I. kongresszusa. Programnyilatkozatban jelölte ki azokat a feladatokat, amelyek a népi demokrácia politikai és gazdasági megszilárdításával, a „szocializmushoz való fejlődés”-sel voltak kapcsolatosak. Az egyesülés történelmi jelentőségű esemény volt a magyar munkásosztály életében; megszűnt a munkásmozgalom szervezeti megosztottsága, létrejött az egységes marxista—leninista párt. Az egyesülés ösztönzően hatott a népi demokrácia további fejlődésére, s betetőzte a hatalom kivívásáért folytatott harcot.

19. A kultúra demokratizálása

A népi demokratikus átalakulással szoros kapcsolatban bontakozott ki a kultúra demokratizálásáért folytatott harc. Ennek első legfontosabb állomása még 1945 közepén a kötelező nyolcosztályos általános iskola létrehozása volt. Már az Ideiglenes Nemzeti Kormány rendeletben biztosította a nemzetiségi oktatást. A munkások és parasztok gyermekeinek közép- és felsőfokú iskoláztatására népi kollégiumokat szerveztek. Kiépült a közép- és felsőfokú felnőttoktatás rendszere is. A népi demokratikus forradalom győzelme megteremtette a feltételeket az egyházi és magániskolák államosítására. 1948-ban az állam összesen 6505 iskolát vett át; ezzel megvalósult az egységes állami közoktatás rendszere. Ezután sor került a könyvkiadás, a filmgyártás és a filmszínházak államosítására is.

20. Az 1949. évi országgyűlési választások

Az új Alkotmány

A proletárdiktatúra kivívásával és a tőkés termelési viszonyok felszámolásával egyidejűleg ment végbe a polgári ellenzéki pártok politikai elszigetelődése. A koalíció pártjai tagjai lettek az 1949. február 1-én megalakult Magyar Függetlenségi Népfrontnak (MFNF), részt vettek az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon, s csak ezután fejezték be végérvényesen önálló pártpolitikai tevékenységüket.

Az MFNF 1949. március 15-i I. kongresszusán programnyilatkozatában állást foglalt az MDP országépítő céljai mellett, s azt is elhatározta, hogy a részt vevő pártok az országgyűlési választásokon közös programmal és közös listán indulnak.

A május 15-i országgyűlési választásokon a népi demokratikus erők átütő sikert arattak: a választók 95,6%-a az MFNF jelöltjeire adta szavazatát. Az országgyűlés 1949. augusztus 20-án törvénybe iktatta a Magyar Népköztársaság Alkotmányát, mely kimondta: „minden hatalom a dolgozó népé”. A népköztársaság alkotmánya a lakosság által választott megyei, járási, városi és községi tanácsokat tette az államhatalom helyi szerveivé. 1950. október 22-én került sor a 220 000 állandó tanácstag megválasztására.

21. A nemzetközi helyzet (1945–1956)

A kelet-európai kommunista pártok 1947–1948 folyamán bekövetkezett előretörése, valamint a kínai forradalom 1949-es győzelmére az imperializmus heves támadásokkal válaszolt; egymást követték a szocialista országok visszaszorítására irányuló diplomáciai, politikai, gazdasági és katonai lépések. Az Egyesült Államok vezetésével új szövetségi rendszert építettek ki, majd katonai tömböket hoztak létre, Európában az Észak-atlanti Szerződést (NATO 1949.) – valóságos frontvonalat, „vasfüggönyt” húztak a szocialista és az imperialista országok közé. A hidegháborús politika a német kérdés rendezése kapcsán idézett elő rendkívüli feszültségeket (1949. szeptember 7-én három nyugati nagyhatalom: Anglia, Franciaország és Egyesült Államok, megszállt övezeteik területén létrehozták a Német Szövetségi Köztársaságot, válaszul a szovjet övezetben 1949. október 7-én kikiáltották a Német Demokratikus Köztársaságot), majd az Egyesült Államok beavatkozása a koreai háborúba (1950–1953) teremtett világháborús veszélyt.

A szocialista világ az imperialista hatalmak politikájára a társadalmi haladás útjára lépett országok szoros összefogásával, a nemzetközi kommunista mozgalom egységének erősítésével válaszolt. Ám a népi demokratikus országok egymás közötti viszonyának rendezése nem volt könnyű feladat, a korábbi nemzetiségi és határviták késleltették az egység létrejöttét. A gazdasági gondok megoldására 1949. január 20-án megalakították a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsát (KGST).

Az ötvenes évek elejére nyilvánvalóvá vált, hogy az Egyesült Államok atommonopóliumra épített stratégiája megbukott, hiszen nem tudta az erő pozíciójából engedményekre kényszeríteni a Szovjetuniót. A „feltartóztatás” elvét – mert túlságosan passzív – a „felszabadítás” elve váltotta fel, s a „tömeges megtorlás” katonai doktrínában nyert megfogalmazást 1953 folyamán, Eisenhower hatalomra jutása után.

1955. május 5-én felveszik a Német Szövetségi Köztársaságot a NATO-ba.

Így 1955 májusában a szocialista országok megkötik védelmi jellegű katonai szövetségüket, a Varsói Szerződést.

A koreai háború befejezése után — az erőviszonyok a szocializmus és a béke erői javára történő eltolódása következtében — a tőkés nagyhatalmak rákényszerültek a vitás kérdések tárgyalások útján történő rendezésére. 1955-ben több enyhülésre valló változás is történt. Többek között 1955. december 14-én hazánkat 15 más országgal együtt felvevük az ENSZ-be.

22. Az iparosítás

A gazdaságvezetés egyetlen ötéves terv ideje alatt akarta elérni a gyökeres fordulatot: az agráripari struktúrájú gazdaságot elsődlegesen ipari jellegűvé átalakítani. A beruházások 48%-át fektették az iparba, s ezen belül az ipari beruházások mintegy 90%-a a nehézipari ágakra jutott. Öt év alatt 65 új ipari nagyüzem létesült, és 84 nagyobb arányú üzem bővítésre, újjáalakításra került sor. Ekkor rakják le Dunaújváros, Komló, Kazincbarcika, Oroszlány, Várpalota alapköveit. A gazdasági növekedés — beruházások melletti — másik jelentős forrása az új munkaerők tömeges munkába állása volt (a munkanélküliség megszűnése, a nők tömeges munkába vonása, valamint a mezőgazdasági dolgozók egy részének iparba való átáramlása).

A mezőgazdaság, az infrastruktúra és az életszínvonal rovására végrehajtott fejlesztés a jelentős növekedési ütem és a lényeges szerkezeti átalakulás ellenére sem vezetett a gazdaságnak az áldozatokkal arányban álló megerősödésére. Ez a gazdaságpolitika sok vonatkozásban előnytelen talajt teremtett a további előrehaladáshoz, s a bekövetkező politikai tragédia egyik forrásává vált.

23. A mezőgazdaság az első ötéves terv idején

Az első ötéves terv idején két feladat megoldása került előtérbe: a fejlesztés, valamint a kollektivizálás, hogy biztosítsa a szocializmus alapjainak lerakását az egész magyar népgazdaságban. A szocializmus alapjait ilyen rövid idő alatt megteremteni irreális program volt, s a termelőszövetkezetek erőszakos szervezéséhez, önkényeskedésekhez vezetett. A beszolgáltatások, az ár- és adópolitika súlyos terheket jelentett a parasztság és a termelőszövetkezetek számára egyaránt.

Mivel az elsődleges cél az ipar ugrásszerű fejlesztése volt, ennek rendelték alá a mezőgazdaságot, így a tervben foglalt, majd megnövelt mezőgazdasági növekedési indexek elvesztették realitásukat: végül még a háború előtti

szintet sem érte el. Az ország mezőgazdasági áruellátása elégtelenné vált, súlyos ellátási nehézségek támadtak, amik – az életszínvonalbeli problémákkal összefüggésben – válság kialakulásához vezettek.

24. Koncepciós perek

1949. május 30-án letartóztatták Rajk Lászlót, Pálffy Györgyöt, Szőnyi Tibort, Szalai Andrást, Korondy Bélát, Németh Dezsőt, Horváth Ottót és más kommunista vezetőket, majd bíróság elé állították. Koholt vádak alapján halálra ítélték és kivégezték őket. Az éberségi kampány ekkor érte el tetőpontját. Állandósult a gyanúsítás, háttérbe szorult a párton belüli kollektív vezetés és a munka eredményeinek és hibáinak tárgyilagos elemzése. Folytatódott a pártalapítók és a hatalomért vívott harcokban kiemelkedő szerepet játszó kommunisták párt- és állami tisztségekből történő leváltása, sőt a pártból való kizárása is. Letartóztatták a volt baloldali szociáldemokrata vezetőket, továbbá a Horthy-korszak illegális kommunista pártjának vezetőit is.

25. Az ellenforradalom

A személyi kultusz idején elkövetett gazdasági és politikai hibák válsághelyzetet idéztek elő Magyarországon. A vezetés határozatlanságát, a hibákkal való szembenézés hiányát, az emberek elégedetlenségét a nyugati propagandaszervek is kihasználták fellazító tevékenységük során. 1956. október 23-án Budapesten a békés tüntetésnek induló felvonulás rövidesen a fegyveres ellenforradalom kezdetévé vált: az esti órákban fegyveres csoportok támadták meg a Magyar Rádiót, a Szabad Nép Székházát, valamint a telefonközpontot, a rendőrkapitányságokat, ledöntötték a Sztálin-szobrot. Október 24-én az MDP javaslatára Nagy Imrét miniszterelnökké választották, aki ezután mindinkább az ellenforradalmi követelések kielégítőjévé vált. A fegyveres ellenforradalmárok elfoglalták a Budapesti Pártbizottság Köztársaság téri székházát, hajszát indítottak a kommunisták ellen. Tömegével kínozták meg és végezték ki a pártmunkásokat, rendőröket, katonákat. Újjáéledtek a koalíciós idők pártjai, de mellettük se szeri, se száma az alakuló pártoknak. A fogságából kiszabadított Mindszenty József esztergomi érsek november 3-i rádióbeszédében már Nagy Imre kormányát sem ismerte el, tőkés restaurációt sürgetett. Az események teljesen ellenőrizhetetlenné váltak, s a kormány nem tudott úrrá lenni a helyzeten.

26. A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány megalakulása

E drámai, tragikus helyzetben hangzott el november 4-én a kora reggeli órákban Kádár János rádióbeszéde, amelyben bejelentette a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány megalakulását. A kormány kérésére a Szovjetunió fegyveres erőinek segítségével még aznap megkezdődött az ellenforradalom felszámolása. A kormány rádiója felhívást intézett a magyar néphez, felszólítva a szocializmushoz hű erőket, hogy támogassák a kormányt és vegyék fel a munkát.

Az 1956. november 7-én újjáalakult párt, a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) ideiglenes Központi Bizottsága december 2–5-i ülésén elemezte a magyarországi események előzményeit és okait, meghatározta a további teendőket.

A baráti országok nagy összegű árusegéllyel és kölcsönrel járultak hozzá a kormány tevékenységének sikeréhez, az ország talpraállításához.

1957. március 21-én megalakult a KISZ.

1957. május 1-én a Hősök tereén nagyarányú tömegdemonstráció zajlott le a szocializmus ügye mellett.

27. A mezőgazdaság kollektivizálása

1957-től jelentős változások következtek be a mezőgazdasági politikában. Eltörölték a kötelező beszolgáltatást és a vetési kényszert, megkönnyítették a föld bérbé adását, engedélyezték az adás-vételt 5 holdig, s felléptek mindennemű törvénytelenég ellen. Az agrárpolitika központi elvévé a termelésfejlesztés és a kollektivizálás egyidejű, kettős feladatát tették. Kimondták, hogy a kollektivizálás elősegítésének legfőbb eszköze a meglévő szövetkezetek és állami gazdaságok mintagazdaságokká fejlesztése, a szükséges anyagi eszközök biztosítása.

1958–1959 telétől ismét megindult a kollektivizálás. A teljes átszervezés 2 év alatt – a nyári mezőgazdasági munkák idején megszakítással – három nagyobb hullámban játszódott le. A kollektivizálás során a termelőszövetkezeti szervezés legfőbb előmozdítóivá váltak: a bevitt föld utáni járadék bevezetése, a szövetkezet önálló döntési lehetősége a gazdagparasztok felvételéről, a szövetkezeti gazdálkodás formáinak, bérezési módjainak a parasztság számára kedvezőbb megválasztása, a vezetőségek megválaszthatósága, a háztáji gazdaság engedélyezése, sőt támogatása. Az állami támogatás legkülönbözőbb eszközeivel segítették a megalakult szövetkezetek stabilitását.

28. Az életszínvonal

Az életszínvonal-politikában is radikális fordulat történt. 1956. november 10-én felemelték az ipari, építőipari, helyiipari, bányavállalati dolgozók, 1957 elején a bérből és fizetésből élők keresetét; a végrehajtott béremelés 1,2 millió kereső évi jövedelmét 17–20%-kal emelte. (Egyes iparágakban a növekedés ennél is jóval nagyobb volt: a sütő- és húsiparban 25–30%, a bányászatban 30–40%.) Megszűnt az államkölcsonjegyzés és a gyermektelenségi adó. A paraszti jövedelmek ugyancsak emelkedtek. A megtermelt nemzeti jövedelem megfelelő hányada évről évre a reálbérek és a fogyasztás emelésére szolgált. Az életszínvonal-politika fontos célja lett a növekvő igények mind jobb és egyre sokoldalúbb kielégítése.

29. A szocialista társadalmi rend megszilárdulása

Az MSZMP Központi Bizottsága kialakította a párt fő politikai irányvonalát: a belpolitika fő irányát az ellenforradalom leverése óta egyre erősödő szövetségi politikában jelölte meg. Az államélet fejlesztésének legfontosabb feladatát pedig a szocialista rendszer demokratizmusának fokozásában jelölte meg. Ennek érdekében szélesítették az állampolgárok jogait és a helyi állami szervek önkormányzati hatáskörét. Az MSZMP szövetségi politikája és új munkastílusa nagy vonzást gyakorolt a társadalom minden dolgozó rétegére. A Központi Bizottság sokoldalú és alapos véleménycserékben, a nézetek ütköztetésében hozta meg azokat a döntéseit, amelyek a szövetségi politika kikovácsolódásához vezettek, s amelyek az „aki nincs ellenünk, az velünk van” politikai jelszóban váltak a széles közvéleményben is népszerűvé.

II. rész

1. A szocialista társadalom építésének eredményei

2. A szocializmus alapjainak lerakása

Az MSZMP 1962-ben megtartott VIII. kongresszusa megállapította, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezésével általánossá váltak a szocialista termelési viszonyok; a szocializmus alapjainak lerakása befejeződött. A szocialista termelési viszonyok győzelmével módosult a társadalom szerkezete, a társadalom fejlődésének fő irányát az osztályok és a közbülső rétegek közeledése határozza meg. A szocializmus alapjainak a lerakása megteremtette a népi-nemzeti egység megvalósításának, a szocialista demokrácia széles körű továbbfejlesztésének feltételeit.

A nagy horderejű társadalmi változások a gazdaságfejlesztés számára szintén kedvező feltételeket teremtettek.

3. A gazdaságirányítás reformja

A hatvanas évek közepére a gazdaság extenzív fejlődési forrásai jórészt kimerültek, új megoldásokat kellett keresni a továbbhaladáshoz. A szocialista országok többségében napirendre került a gazdasági együttműködés, az ipari kooperáció és integráció korábban megfogalmazott céljainak megvalósítása. Ebben a periódusban kezdett kibontakozni az enyhülés politikája és ezzel együtt a kelet–nyugati gazdasági kapcsolatok új fejezete.

Az 1968. január 1-én életbe léptetett gazdaságirányítási reform legfőbb célja az volt, hogy a gazdasági feladatok elérésére ne elsősorban központi tervelőírások utasítsanak, hanem gazdasági szabályozók ösztönözzék a gazdálkodó egységeket a népgazdasági célok megvalósítására. A reform előtérbe állította a termelékenység növelését, a technikai fejlődést, a gazdaság termelési szerkezetének átalakítását, az infrastruktúra és a mezőgazdaság fejlesztését.

4. Negyven év legjelentősebb ipari beruházásai

A hatvanas évek második felétől az egyik legszembetűnőbb gazdaságpolitikai vonás: a gazdaság ágazati arányainak módosítása az iparosodottság magasabb szintjén. A korábban elmaradott ágazatok felzárkózása a technika korszerűsödésével kapcsolódott össze. Nagyarányú, egész iparágakra kiterjedő rekonstrukciós munkálatok, a géppark lényeges modernizálása mellett a szerkezeti korszerűsödés is megkezdődött.

5. Energia- és alapanyagbázis

Az elmúlt évtizedekben — a népgazdaság szükségleteinek megfelelően — nőtt az energiafelhasználás. A fajlagos anyag- és energiafelhasználás az utóbbi években kismértékben javult, de nemzetközi összehasonlításban még mindig magas. A hatékonyság növelését különböző — a hulladékok és a másodlagos nyersanyagok újrahasonosítására, valamint az energia ésszerűbb felhasználására vonatkozó — cél- és központi fejlesztési programok segítik. A népgazdaság szükségleteinek zavartalan kielégítése érdekében folytatódik az energiazdálkodási és racionalizálási program végrehajtása, a fűtőolaj helyettesítése más energiahordozókkal. A villamosenergia-termelésben jelentős lépés volt a Paksi Atomerőmű üzembe helyezése.

Hazai nyersanyagbázison alapul az alumíniumipar, az élelmiszeripar és néhány építőanyag-ipari ágazat. A nyersanyag-szükségletek fedezéséhez jelentős importra is szükség van.

6. A gépipar

A feldolgozó iparon belül a legdinamikusabban fejlődő ágazat a gépipar. A közúti jármű-gyártás, a műszeripar, a vákuumtechnikai és a híradástechnikai ipar termelése az átlagnál nagyobb ütemben nőtt. Fontos szerepe van a gépek és gépi berendezések gyártásának, a szerszámgépipar termelésének is. A közúti jármű-program legfontosabb terméke az autóbusz; emellett a jármű-részegységek termelése is növekszik. A termelésben és az exportban nagy arányt képviselnek a járművek, a szerszámgépek, a villamosgépipari és híradástechnikai termékek. A híradástechnikai ipar termékei között átviteltechnikai berendezések, távbeszélő központok, mikrohullámú berendezések, izzólámpák, elektroncsövek stb. gyártása a legjelentősebb. A televíziógyártás is számottevő. A műszeripar automatikai elemeket, elektronikus műszereket, irányítástechnikai, orvosi és laboratóriumi berendezéseket gyárt és exportál. A számítástechnikai gépek és berendezések gyártása nemzetközi kooperációban történik.

7. A vegyipar

Az iparágon belül a kőolajfeldolgozó ipar, a műtrágyagyártás, a műanyaggyártás és -feldolgozás, a műszálipar és a gyógyszeripar fejlődése igen jelentős. A petrokémiai központi fejlesztési program — a KGST-országok közötti integráció irányelveinek megfelelően — a szocialista országok együttműködésére támaszkodik.

A vegyipari beruházások jelentős hányadát a műtrágyagyártás kapta; ezek egy része rekonstrukcióra, nagyobb része új gyárak létesítésére irányult. Jelenleg hatóanyagban kifejezve 760 000 tonna műtrágyát termelnek.

A műanyagtermelés és -felhasználás a hatvanas évek elejétől gyorsan fejlődött, ezen belül elsősorban a polietilén és a PVC gyártása.

A gyógyszeripar fejlesztését a hagyományok és az ország adottságai, valamint a kedvező exportlehetőségek indokolták. A hazai igények kielégítése mellett a gyógyszertermelés nagy része exportra kerül. A gyógyszergyártáson belül jelentős az állatgyógyászati, a takarmánykiegészítő készítmények és a növényvédő szerek termelése is.

8. Az építőanyag-ipar és az építőipar

Az építőanyag-ipar fő feladata az építőipar és a lakosság kiegyensúlyozott ellátása, mennyiségi és minőségi igényeinek kielégítése. Ennek érdekében cementgyárak épültek; bővült és korszerűsödött a téglá-, a csempe- és a síküveggyártás.

Az építőipari beruházások eredményeként a nehéz fizikai munkák gépesítetttségi foka magas, biztosítja a hiányzó munkaerő pótlását és a termelékenység emelését. Az építési munkák iparosításának másik útja az építkezés helyszínén végzett munka arányának csökkentése; az építkezés helyszínén csak a szerelést kell elvégezni. Az előregyártás ma már az építőipar minden ágában megtalálható. Az iparszerű építkezések terjedését jelenti a különböző korszerű technológiák egyre szélesebb körű alkalmazása.

9. A könnyűipar

A könnyűipar termelése a lakosság szükségleteit fedezi, emellett exportra is jut belőle. A választék bővítése érdekében számottevő az import is. A textilipar hazánkban a hagyományos iparágazatok közé tartozik. A textilruházati ipar, amely lényegében a felszabadulás után szerveződött nagyüzemivé, a gyorsan fejlődő ágazatok közé tartozik. A könnyűipari export jelentős részét a ruházati ipar termékei adják.

Jelentős ágazatai közé tartozik a ffeldolgozóipar, a papír- és nyomdaipar, a bőr- és szőrmeipar.

10. Az élelmiszeripar

Az élelmiszeripar termelése túlnyomórészt hazai nyersanyagokra támaszkodva fedezi a megnövekedett belső fogyasztást, emellett termékeinek több mint egyötöde kivitelre kerül. A korszerű gyártósorok munkába állításának következtében a termelés növekedése a tartósítóiparban, a baromfi- és tojásfeldolgozó iparban, a tej- és tejfeldolgozó iparban, a húsiparban volt a legjelentősebb, ezekben az ágazatokban, valamint a boriparban az export számottevő.

11. A mezőgazdaság

A mezőgazdaságban hatalmas technikai megújulás ment végbe. A hatvanas évek közepétől napjainkig az összes fő munkafolyamat gépesített lett és megsokszorozódott a műtrágya felhasználás. Térít hódítanak az iparszerű termelési rendszerek. Az állattenyésztés fontos ágazatai – főként a sertés- és baromfitenyésztés – ugyancsak ipari jellegűvé válik. Az utóbbi évek gyors fejlődésének eredményeként a magyar mezőgazdaság egy főre jutó termelési értéke a világon az elsők közé került.

12. A növénytermesztés

A magyar mezőgazdaság a világ élvonalában van a gabonafélék, főként a búza és a kukorica egy lakosra jutó, valamint az egy hektárra jutó termelésében is; gabonából az egy lakosra jutó 1400 kg-os termeléssel Ausztráliával, az Egyesült Államokkal, Dániával, Kanadával osztozunk az első helyezéseken. A zöldség- és gyümölcsstermesztés növelése elsősorban a hozamok növelésével, a kisüzemi és a háztáji termelési lehetőségek jobb kihasználásával, a szükséges termelési eszközök biztosításával és a biztonságos értékesítési feltételekkel oldható meg a továbbiakban is.

13. Az állattenyésztés

A gabonatermeléshez hasonlóan magas színvonalú a hústermelés is. Magyarország az egy lakosra jutó 150 kiló fölötti hústermeléssel Dánia és Hollandia után harmadik Európában, és negyedik a világon. A termelés mintegy fele exportra kerül, így hazánk a világ egyik legjelentősebb vágóállat- és hús-exportőre.

14. A háztáji és kiegészítő gazdaságok

A háztáji és kiegészítő gazdaság szervesen kiegészíti a nagyüzemi gazdálkodást. Az összes mezőgazdasági termelésnek mintegy 30–32%-a származik e területtől. A háztáji gazdaságoknak fontos szerepük van a lakosság zöldség- és gyümölcsellátásában, valamint a vágóállat- és baromfitenyésztésben, a tej- és tojástermelésben is. Az exportra kerülő termékek egy részét a háztájiban állítják elő.

15. Külkereskedelem

Hazánk gazdasági fejlődése elképzelhetetlen – mérete, természeti, gazdasági adottságai miatt – a nemzetközi munkamegosztásban való intenzív bekapcsolódás nélkül. A nemzeti jövedelem termelésének több mint 40%-a – közvetlenül vagy közvetve – a külkereskedelemhez kapcsolódik. Magyarországnak mintegy 150 országgal van kereskedelmi kapcsolata. Fő kereskedelmi partnerei a szocialista országok; s a kölcsönös előnyök jegyében bővíti kereskedelmét a fejlett tőkés országokkal és a fejlődő országokkal is. Az intenzív nemzetközi kapcsolatok elősegítik a termelési szerkezet korszerűsítését, a gazdasági hatékonyság növelését, valamint az áruválaszték bővítését.

16. A lakosság fogyasztása

A lakosság életszínvonala, életkörülményei a felszabadulás óta jelentősen megváltoztak. Az egy lakosra jutó reáljövedelem és fogyasztás az 1950. évi szintnek mintegy 3,5-szeresére növekedett. Az elmúlt évtizedben a nehezebb külgazdasági feltételek, az egyensúlyi helyzet javításának szükségessége miatt a fogyasztás növekedése mérséklődött. A lakosság fogyasztásán belül a legnagyobb részt az élelmiszer-fogyasztás teszi ki; az életszínvonal emelkedését jelzi az is, hogy az élelmiszer-fogyasztás részaránya csökken, a lakosság jövedelemnövekményének nagyobb részét más termékek, főleg iparcikkek vásárlására fordítja. Hazánk a tápanyagfogyasztás színvonalát tekintve gazdasági fejlettségénél kedvezőbb helyet foglal el a világrangsorban. Az egy lakosra jutó hús-, tojás- és cukorfogyasztásban a világ első 15–20 országa között foglal helyet. A tej- és tejtermékfogyasztásban az elmúlt évtizedben felzárkózott az élvonalhoz. A zöldség- és gyümölcsfogyasztás szintje közepes.

17. A szociális ellátás

A pénzbeli társadalmi juttatások legfőbb tételei: a nyugdíjak, a táppénz, valamint a gyermekek nevelésével kapcsolatos különféle juttatások. A nyugdírendszer az egész társadalomra kiterjed. 1983-ban az állam 2,2 millió gyermek után 15,5 milliárd forint családi pótlékot fizetett. A gyermekgondozási segélyt 1983-ban 230 000-en vették igénybe, a részükre kifizetett összeg 3,4 milliárd forint volt. 1985. márciusától bevezették a gyermekgondozási díjat.

18. Az egészségügyi ellátás

Az ingyenes egészségügyi ellátás 1975-től állampolgári jog. Az orvosellátottság világvizonylatban is jó. A kórházi ágyak száma – az ország lakosságához képest – a nemzetközi összehasonlításban közepesnek mondható. A kórházi ellátás javítása terén elért eredmények – a rekonstrukciókat követően – számottevőek, az utóbbi néhány évben épült kórházak révén tovább javult a helyzet.

19. A szolgáltatások

A szolgáltatások fejlődését a szolgáltató hálózat fejlesztése alapozza meg. Az utóbbi években nőtt a mosást, vegytisztítást, bútorjavítást, olaj- és gáz-készülék-javítást, személygépkocsi-javítást végző hálózat, továbbá a fodrászati, kozmetikai üzlethálózat, a kölcsönzőszolgálat, valamint a fuvarvállaló helyek száma.

A szocialista szektor a lakosság részére végzett szolgáltatásoknak nem egészen a felét nyújtja, a többit kisiparosok végzik.

20. A lakáshelyzet

1961-ben kezdődött meg az első hosszú távú 15 éves lakásépítési program végrehajtása. A tervben egymillió lakás felépítése szerepelt; 600 000 a fővárosban és a vidéki városokban, 400 000 pedig a községekben. A terv megvalósítása – sőt, túlteljesítése – az időközben megváltozott körülmények miatt csak részben csökkentette a lakáshiányt. Az 1976–1980 közötti tervperiódusban minden eddiginél több, 452 700 lakás épült. Az egy szobára jutó lakosok száma 1960-ban 2,5 fő volt, jelenleg ez a szám 1,5. Az egy lakásra jutó átlagos szobaszám ebben a periódusban 1,5 szobáról 2 szobára emelkedett. Jelentősen nőtt a komfortos lakások aránya. Az új, 1975-től

1990-ig tartó 15 éves lakásépítési program 1,2 millió új lakás felépítését tervezi. Az e terv keretében felépülő lakások nagyobb alapterületűek és jobb minőségűek lesznek. A magánérő bevonása érdekében az állam támogatja az egyedi lakóházak, családi házak, társasházak építését is.

21. 1945 után várossá nyilvánított települések

22. Az oktatás

Az elmúlt évtizedekben minőségileg megváltozott a népesség iskolázottsága. Jelentősen növekedett a 8 osztályos általános iskolát elvégzők aránya. Egyre többen tanulnak tovább középiskolákban, 1960-ban a középiskolás korúak 26%-a, ma már több mint 40%-a. A szakmunkásképzésben résztvevők aránya 28%-ról 40%-ra nőtt. A felsőfokú oktatásban résztvevők aránya is növekszik: 4%-ról 10%-ra emelkedett.

23. Tudomány

A tudományos-technikai forradalom révén a tudomány mindinkább termelőerővé válik. A természettudományos kutatások során a figyelem arra irányul, hogy a fontos alapkutatások mellett a tudományos eredmények jobban alkalmazhatók legyenek a termelésben, a mindennapi életben.

A társadalomtudományok fejlődése nagy lendületet vett az utóbbi negyedszázadban, s mindinkább eleget tesz annak a követelménynek, hogy reális kép alakuljon ki társadalmunkról, a társadalomban végbemenő folyamatokról. A magyar tudósok aktívan kiveszik részüket a nemzetközi tudományos szervezetek munkájában.

24. Művészet

A művészi alkotómunkához társadalmunk igyekszik mindegy feltételt biztosítani. Művészetpolitikai gyakorlatunk elősegíti a magas színvonalú művészi ábrázolást, mindennapi életünk realista tükrözését. Egyre nő a közönség érdeklődése az irodalom, a zene, a képzőművészet, a színház és a film iránt.

25. A közművelődés

A közművelődésben jelentős szerepe van a művelődési otthonoknak, a tömegkommunikációs eszközöknek, a könyvkiadásnak, a képző- és iparművészeti alkotásoknak, valamint az ismeretterjesztő előadásoknak. A hatvanas évek

elején kezdődött és a hetvenes évek elejére fejeződött be a közművelődés intézményrendszerének kiépülése. A hatvanas évek elején kezdett elterjedni a televíziózás, ma már az előfizetők száma megközelíti a hárommilliót. Folyamatosan növekedett a könyvforgalom, a múzeum- és kiállításlátogatók — s időszakos csökkenés után — a színház- és mozilátogatók száma.

26. A Magyar Népköztársaság külkapcsolatai

A Magyar Népköztársaság külpolitikájának alapja a szocialista közösség országaival való szolidaritás, hűség szövetségi rendszerünkhöz, a Varsói Szerződéshez, a KGST-hez. Szövetségeseinkkel együtt támogatjuk a haladó nemzeti felszabadító mozgalmakat, küzdünk a békéért, a leszerelésért. Külpolitikánk állandó eleme a tőkés országokkal fenntartott, a békés egymás mellett élés lenini elvén alapuló kapcsolatok ápolása politikai, gazdasági és kulturális téren egyaránt.